

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Бабко Валерії Валеріївни «Принцип незмінюваності суддів», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань 08 «Право»)

Дисертація В.В. Бабко «Принцип незмінюваності суддів», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») виконана на базі науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ. Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ 28 червня 2023 року (протокол № 18). Тема відповідає науковому напрямку «судоустрій; прокуратура та адвокатура» в межах спеціальності 081 «Право».

Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Бабко Валерії Валеріївни «Принцип незмінюваності суддів» підготовлений за результатами попереднього розгляду цієї дисертації та публічної презентації В.В. Бабко наукових результатів зазначеної дисертації, який відбувся «25» квітня 2024 року (протокол засідання науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ № 2). Рецензенти:

1) доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ Петков В.П.

2) кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач докторантури Донецького державного університету внутрішніх справ Данилевська Ю.О.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Організація судової влади та здійснення правосуддя в Україні є основним пріоритетом, визначеним у низці законодавчих та інших нормативно-правових актів. Із метою удосконалення цього процесу з 2016 року в Україні проводиться реформа судової системи, наслідком якої стало оновлення Закону України «Про судоустрій і статус суддів», зокрема – в частині приведення його у відповідність рекомендаціям, визначеним у європейських та міжнародних правових документах. Однією із важливих змін стало остаточне закріплення принципу незмінюваності суддів, який відтворюється крізь призму відповідних вимог, які ставляться до претендентів на цю посаду, а також діючих суддів.

Наприкінці 2023 року було також прийнято низку змін та доповнень щодо процедури формування суддівського корпусу, які було спрямовано на удосконалення порядку проведення перевірок щодо доброчесності

претендентів на посаду суддів, а також їх відповідності кваліфікаційним вимогам. Позитивним аспектом стало відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, що надало можливість удосконалити та пришвидшити проведення конкурсів на зайняття вакантних посад.

Особливостям гарантування незалежності суддів і посилення їх відповідальності присвятили свої роботи такі вчені, як: О. М. Бандурка, Т. В. Галайденко, В. В. Долежан, Ю. М. Грошовий, В. В. Костицький, В. С. Кульчицький, І. Є. Марочкін, Є. С. Назимко, Т. І. Пономарьова, В. М. Тертишник, М. В. Руденко, Л. І. Фесенко, О. З. Хотинська-Нор та інші.

Водночас в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану низка проблемних питань залишаються 1) визначення змістовних складових механізму забезпечення принципу незмінюваності суддів Конституційного Суду України; 2) уточнення змісту діяльності Вищої ради правосуддя як основного суб'єкту забезпечення принципу незмінюваності суддів; 3) удосконалення системи суб'єктів, які беруть участь у формуванні суддівського корпусу; 4) унормування ознак принципу незмінюваності суддів в контексті переведення судді до іншого суду; 5) уточнення критеріїв доброчесності та відповідності професійній етиці суддів та претендентів на посаду судді тощо.

Викладені обставини у своїй сукупності свідчать про актуальність і практичну значимість обраної теми дисертаційного дослідження й обумовлює доцільність вироблення цілісного доктринального підходу до визначення змісту принципу незмінюваності суддів як гарантії їх незалежності у діяльності щодо здійснення правосуддя, розроблення рекомендацій по вдосконаленню чинного законодавства у сфері організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні, а також практики його застосування.

2. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексним монографічним дослідженням, спрямованим на вироблення цілісного доктринального підходу до визначення змісту принципу незмінюваності суддів як гарантії їх незалежності у діяльності щодо здійснення правосуддя, розроблення рекомендацій по вдосконаленню чинного законодавства у сфері організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні, а також практики його застосування. У роботі обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

вперше:

– надано наукове визначення принципу незмінюваності суддів, як сукупності вихідних законодавчих та організаційних засад, якими забезпечується незалежність судді від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання шляхом заборони до набуття ним шістдесяти п'ятирічного віку на звільнення з посади, припинення його повноважень, відсторонення чи

переведення до іншого суду без згоди, окрім випадків передбачених Конституцією України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів»;

– виокремлено національні пріоритетні напрями відправлення правосуддя та забезпечення принципу незмінюваності суддів, серед яких: 1) закріплення в Конституції України статусу суддів та гарантування їх незалежності та об'єктивності; 2) забезпечення кар'єрного просування суддів та справедливого формування суддівського корпусу; 3) забезпечення соціального захисту суддів; 4) захист суддів від неправомірного впливу та несправедливого притягнення до дисциплінарної відповідальності. Доведено, що принцип незмінюваності суддів є імперативним міжнародним зобов'язанням;

– виокремлено змістовні складові забезпечення принципу незмінюваності суддів Конституційного Суду шляхом: 1) виключення можливості бути притягнутим до відповідальності за голосування у зв'язку з ухваленням Судом рішень та надання ним висновків, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку; 2) виключення можливості бути звільненим протягом встановленого законодавством терміну перебування на посаді за відсутності підстав, визначених у ст. 21 Закону України «Про Конституційний Суд України», перелік яких є вичерпним та обмеженим (передбачено лише чотири підстави, однією з яких є подання заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням); 3) посилення гарантій незалежності і недоторканості судді Конституційного Суду;

– визначено зміст діяльності Вищої ради правосуддя як суб'єкту забезпечення принципу незмінюваності суддів, який реалізується крізь призму таких її повноважень як: 1) участь у формування суддівського корпусу; 2) розгляд справ про порушення вимог щодо несумісності; 3) забезпечення дисциплінарного провадження (Дисциплінарна рада правосуддя); 4) розгляд скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді; 5) визначення підстав (зокрема і особливих обставин) для звільнення судді з посади; 6) визначення доцільності затримання та утримання під вартою чи арешту судді до винесення обвинувального вироку судом (за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину); 7) визначення вичерпного переліку підстав оскарження та скасування рішень Вищої ради правосуддя про звільнення судді з підстав визначених п.п. 3-6 ст. 126 Конституції України; 8) прийняття рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя відповідно до вичерпного переліку обставин; 9) прийняття рішень про переведення суддів; 10) здійснення заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя викладених у ст. 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»;

– запропоновано зміни та доповнення до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо удосконалення порядку формування суддівського корпусу в Україні, зокрема в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану.

удосконалено:

– диференціацію міжнародних та європейських стандартів у сфері судочинства на такі групи: 1) міжнародні стандарти, які забезпечують об'єктивність судового розгляду та незалежність суддів; 2) міжнародні стандарти, які гарантують суддівську етику та доброчесність; 3) міжнародні стандарти, які забезпечують формування суддівського корпусу та кар'єрного просування суддів; 4) міжнародні стандарти із організаційно-управлінського та інформаційно-аналітичного забезпечення судоустрою; 5) міжнародні стандарти, які забезпечують здійснення правосуддя та виконання судових рішень;

– теоретичні підходи до унормування підстав для визначення у законодавстві граничного терміну перебування на посаді судді Конституційного Суду: 1) наявність у суддів Конституційного Суду особливих функцій та повноважень, пов'язаних зі здійсненням конституційного провадження; 2) наявність потреби у розмежуванні способів призначення суддів відповідно до меж їх дискреції; 3) наявність потреби у розмежуванні механізмів удосконалення процедур суддівської кар'єри;

– теоретичні підходи до визначення ознак забезпечення принципу незмінюваності суддів в контексті переведення судді до іншого суду, якими є: 1) визначена у законодавчих актах заборона на переведення без згоди за відсутності відповідних, нормативно визначених підстав; 2) забезпечення захисту від переведення на судді до суду нижчого рівня за відсутності підстав для притягнення до дисциплінарної відповідальності; 3) забезпечення можливості повернення на посаду до попереднього суду після погашення дисциплінарного стягнення за умови проходження встановленої нормативно-правовими актами процедури; 4) забезпечення можливості бути переведеним без конкурсу до іншого суду у випадку реорганізації, ліквідації або припинення роботи суду, в якому суддя виконував свої обов'язки;

– унормування складових елементів принципу незмінюваності суддів в частині їх звільнення та припинення повноважень, якими є: 1) визначення вичерпного переліку підстав для звільнення та припинення повноважень на конституційних засадах; 2) забезпечення можливості судді безстроково перебувати на посаді (окрім суддів Конституційного Суду); 3) виключення випадків безпідставного звільнення суддів; 4) окреслення змісту дисциплінарного стягнення як підстави для звільнення судді з посади (окрім п. 7 ч. 9 ст. 109 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

набули подальшого розвитку

– теоретичні підходи до визначення критеріїв доброчесності та відповідності професійній етиці суддів та претендентів на посаду судді, які мають бути уточнені та доопрацьовані шляхом: 1) визначення періоду та меж оцінки доброчесності судді (за виключенням випадків притягнення його до будь-якого виду юридичної відповідальності та вчинення корупційних діянь); 2) унормування підходів до єдиного розуміння критеріїв доброчесності (оскільки, навіть за наявності прийнятих індикаторів та принципів їх оцінки на практиці ВККС часто оцінює суддів неоднаково, що зумовлено різним

тлумаченням таких критеріїв); 3) забезпечення практики чіткого мотивування відмови у занятті посади судді чи продовженні виконання обов'язків судді;

– аргументи щодо доцільності ліквідації Вищої кваліфікаційної комісії суддів та створення при Вищій раді правосуддя спеціальної комісії, яка буде наділена схожими повноваженнями та передбачати спрощений механізм перевірки претендентів на посаду;

– теоретичні підходи щодо унормування напрямів розвитку інституту переведення суддів до іншого суду, до яких віднесено: 1) запровадження відрядження судді до суду вищої інстанції як особливої форми переведення; 2) розмежування конкурсів на заміщення вакантних посад досвідченими суддями та кандидатами на посаду судді; 3) внесення змін до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» в частині особливостей проведення конкурсу у разі переведення судді до іншого суду; 4) внесення змін до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» в частині дисциплінарних стягнень для суддів вищих спеціалізованих судів; 5) популяризація дисциплінарного стягнення у виді переведення судді на нижчу посаду.

Наукова обґрунтованість вищевикладених наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується наведеною аргументацією, логічною несуперечливістю, відповідністю принципам юридичної науки. Всі питання, що охоплюються предметом дослідження, спираються на належну нормативно-правову і теоретичну джерельну базу.

Достовірність отриманих наукових результатів забезпечується використанням загальних і спеціальних методів наукового пізнання (формально-логічний, історико-правовий, системно-структурний, порівняльно-правовий (компаративний), статистичний, соціологічний, методи моделювання та наукової абстракції). Їх комплексне використання дало змогу на належному науковому рівні вирішити основні завдання та досягти поставленої мети дисертаційної роботи - вироблення цілісного доктринального підходу до визначення змісту принципу незмінюваності суддів як гарантії їх незалежності у діяльності щодо здійснення правосуддя, розроблення рекомендацій по вдосконаленню чинного законодавства у сфері організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні, а також практики його застосування.

Дисертація написана грамотною українською мовою, оформлена відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Мовностилістична культура роботи достатньо висока. Список використаних літературних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації оформлені з дотриманням встановлених вимог.

Практичне значення отриманих наукових результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані під час: а) законотворчій діяльності – під час удосконалення законодавства у сфері організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні; б) науково-дослідній сфері – для подальшого розв'язання проблемних питань функціонування інституту судової влади та формування суддівського корпусу; в) правозастосовній діяльності – для розроблення й

удосконалення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовки методичних рекомендацій, організаційних рішень і цільових програм (планів) з питань у сфері організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні; г) освітньому процесі – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з таких дисциплін як: «Судові та правоохоронні органи України», «Конституційне право України», а також проведення різних видів занять з відповідних дисциплін у системі підвищення кваліфікації суддів.

3. Наукові публікації, у яких висвітлено основні результати дисертаційного дослідження, та повнота їх опублікування

Основні положення та результати дисертації відображено у восьми наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, чотири статті – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних заходах, серед яких:

1. Бабко В.В. Інститут переведення суддів до іншого суду: актуальні питання та перспективи реалізації. *Правовий часопис Донбасу / Law Journal of Donbass*. № 4 (81). Vol. 2, 2022. С. 3-7.

2. Бабко В.В. Удосконалення системи кар'єрного просування суддів: національний та зарубіжний досвід. *Приватне та публічне право*. 2022. № 4. С. 111-116.

3. Бабко В.В. Міжнародні стандарти дотримання принципу незмінюваності суддів. *Держава та регіони. Серія: Право*, 2023 р., № 4 (82). С. 227-233.

4. Бабко В.В. Особливості забезпечення принципу незмінюваності при призначенні на посаду судді конституційного суду України. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 459-463.

5. Бабко В.В. Проблемні аспекти та шляхи вдосконалення інституту відрядження судді. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*: Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (29 жовтня 2021р., Чернівці) / редкол.: О.В. Щербанюктаін. Чернівці: 2021. С. 13-15.

6. Бабко В.В. Роль суду у забезпеченні функціонування механізму дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина. *Юридичні науки: проблеми та перспективи* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 410-411.

7. Бабко В.В. Значення принципу незмінюваності суддів в умовах реформування судової системи. *Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу: реалії та перспективи* : Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Запоріжжя, 18 травня 2023 р. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 201-202.

8. Бабко В.В. Реалізація принципу незмінюваності суддів під час їх звільнення та припинення повноважень. *Теоретичні та практичні проблеми*

реалізації норм права : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 22–23 грудня 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 463-464.

Представлена дисертація Бабко Валерії Валеріївни «Принцип незмінюваності суддів» є завершеним науковим дослідженням, у якій сформульовані результати містять елементи наукової новизни і мають теоретичне і практичне значення для юридичної науки.

Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 19 травня 2023 року № 502), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 зі змінами від 19 травня 2023 року № 502), освітньо-науковій програмі «Право» ДонДУВС. Автор дисертації – Бабко Валерія Валеріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

**Головуючий на розширеному засіданні
головний науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з проблем запобігання кримінальним
правопорушенням факультету № 3 Донецького
державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
06.05.2024 р.**

Ігор КОПОТУН

**Підпис Ігоря Копотуна засвідчую
Начальник відділу
документування службової діяльності**

Юлія МЕРКУЛОВА